

IWONA KOPACZ-WYRWAŁ

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

NATĘŻENIE RUCHU TURYSTYCZNEGO W KWATERACH AGROTURYSTYCZNYCH WOJ. ŚWIĘTOKRZYSKIEGO NA TLE POLSKI

Abstract: Intensity of Tourist Movement in Tourism Facilities in Świętokrzyskie Voivodeship against Poland. The aim of this thesis is analysis of tourist movement intensity and its dynamic in agritourism facilities in Świętokrzyskie Voivodeship against Poland. To the statistic description have been used intensity indicators related to numbers of inhabitants and the surface of the analyzed voivodeships. These were: indicators of intensity on tourist movement by Schneider and Charvat, density of accommodations, density of tourist movement. Moreover in this thesis have been used accommodation development indicator, utilization rate of capacity accommodation indicator and dynamic indicator. Analysis includes all the voivodeships and the time of 2012–2013. Conducted studies has shown that analyzed indicators are showing high spatial diversity, especially between voivodeships, where tourism has seasonal or all-year-round character.

Key words: Accommodation facilities, agritourism lodgings, tourist movement intensity.

Wstęp

Charakterystyczną cechą rynku turystycznego w Polsce, w nowych warunkach ustrojowych, jest dynamiczny rozwój turystyki wiejskiej, w tym agroturystyki. Proces ten jest wynikiem zarówno przyrodniczego i kulturowego bogactwa polskiej wsi, jak również aktywności jej mieszkańców oraz wielu zintegrowanych działań na rzecz rozwoju tej formy turystyki [Strzembicki 2012]. Działania te, podejmowane z różnym skutkiem, zmierzają do zwiększenia się liczby gospodarstw agroturystycznych oraz ruchu turystycznego na obszarach wiejskich. Jest to dlatego ważne, że agroturystyka stanowi dziś alternatywne źródło dochodu ludności, zwłaszcza tam, gdzie przychody z rolnictwa są bardzo niskie [Wesołowska 2014]. Natomiast rozwój turystyki wiejskiej, w tym agroturystyki, w sposób pozytywny wpływa na obszary wiejskie, przyczyniając się do ich ożywienia społeczno-gospodarczego.

Polska wieś, dysponując czystym i w małym stopniu przekształconym środowiskiem naturalnym oraz zasobami kapitału społecznego, ma ogromną szansę stać się poważnym turystycznym obszarem rynkowym Europy [Wyrwicz 2012]. W woj. świętokrzyskim, oprócz wyjątkowych walorów turystycznych, szanse rozwoju agroturystyki tkwią w otoczeniu kulturowym, na które składają się bogata i tradycyjna kultura ludowa oraz folklor regionalny. Dodatkowym atutem, z punktu widzenia turystyki wiejskiej, jest położenie woj. świętokrzyskiego w centralnej części Polski.

W świetle powyższych uwag, celem niniejszej pracy jest ocena zróżnicowania natężenia ruchu turystycznego oraz jego potencjału i dynamiki w kwaterach agroturystycznych woj. świętokrzyskiego na tle Polski. W badaniach za *kwaterę agroturystyczną* uznaje się (za GUS) pokoje mieszkaniowe i budynki gospodarcze (po adaptacji) u rolników wykorzystywane na noclegi dla turystów, posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych.

Problematyka agroturystyki jest ważnym i bardzo popularnym tematem badawczym. Jednak istniejące opracowania dotyczą sfery agroturystyki przede wszystkim w kontekście jej rozwoju na obszarach wiejskich [Zawadka 2010; Jastrzębski 2011; Krzyżanowska 2011; Wyrwicz 2012; Parzych 2013; Wesołowska 2014]. Z kolei, badania dotyczące natężenia ruchu turystycznego odnoszą się zazwyczaj do obszarów prawnie chronionych lub przygranicznych. Są one prowadzone na podstawie dziennych ankiet ewidencji ruchu na szlakach pieszych i ścieżkach przyrodniczych [Prędko 2012], liczby sprzedanych biletów [Pociask-Karteczka *et al.* 2007; Wieniawska-Raj 2010] lub liczby turystów [Warcholik, Semczuk 2011; Dzioban 2013]. W literaturze brakuje prac dotyczących problematyki natężenia ruchu turystycznego w kwaterach agroturystycznych. Coroczne opracowania GUS dotyczą jedynie m.in. potencjału i natężenia ruchu turystycznego we wszystkich obiektach noclegowych (według województw), bez wyodrębniania osobno kwater agroturystycznych [*Turystyka...* 2014]. Powstaje również wiele opracowań na zlecenie lokalnych samorządów oraz Regionalnych Organizacji Turystycznych, które bazują na statystyce GUS lub badaniach ankietowych.

Jednak mimo trwających już ponad 20 lat prac rozmaitych instytucji badawczych, nie udało się do tej pory wypracować wspólnego modelu pomiaru ruchu turystycznego [De Cantis *et al.* 2015]. Należy dodać, że znaczenie posiadania dokładnych i rzetelnych danych dotyczących wielkości ruchu turystycznego jest niepodważalne, ponieważ dzięki tym informacjom można m.in. oszacować wpływ turystów na środowisko przyrodnicze [Freuler, Hunziker 2007]. Należy również wspomnieć o przydatności tego typu badań do celów marketingowych oraz do próby oceny korzyści ekonomicznych i społecznych dla lokalnych społeczności [Eagles 2007; Geneletti, Van Duren 2008].

W pracy, do statystycznego opisu wykorzystano wskaźniki natężenia, odnoszące się do liczby mieszkańców oraz powierzchni badanych województw. Były to: wskaźniki intensywności ruchu turystycznego według Schneidera oraz Charvata,

wskaźnik Baretje'a, gęstość bazy noclegowej, a także gęstość ruchu według Deferta, które są podstawowymi miarami natężenia ruchu turystycznego danego obszaru [Szromek 2012]. Ponadto, w pracy wykorzystano wskaźnik rozwoju bazy noclegowej, wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej oraz wskaźnik dynamiki. Wszystkie powyższe miary obliczono w odniesieniu do kwater agroturystycznych, posiadających co najmniej 10 miejsc noclegowych. Badaniem objęto wszystkie województwa, a zakres czasu obejmował lata 2010-2013. Dane statystyczne, które posłużyły do obliczenia ww. wskaźników pochodziły z Banku Danych Lokalnych GUS.

1. Kwatery agroturystyczne w Polsce

W 2013 r. według danych GUS, w Polsce funkcjonowało 800 kwater agroturystycznych, które łącznie posiadały 12 771 miejsc noclegowych (tab. 1). W porównaniu do 2010 r. zauważono duży wzrost odpowiednio o 131,2% oraz 125,2%. Największą liczbę kwater agroturystycznych odnotowano w województwach: pomorskim (94 kwatery), małopolskim (90) oraz warmińsko-mazurskim (78), gdzie ich liczba wzrosła o 95,8%, 350,0% oraz 116,7%. Wymienione województwa posiadały również największą liczbę miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych, a w porównaniu do 2010 r. wzrosła ona w woj. pomorskim o 56,3%, małopolskim o 350,3%, warmińsko-mazurskim o 97,2% (tab.1). W klasyfikacji tej woj. świętokrzyskie znalazło się na 11. pozycji uwzględniając liczbę kwater agroturystycznych (30 obiektów w 2013 r., czyli wzrost o 36,4%) oraz 12. pozycji uwzględniając liczbę miejsc noclegowych (408 miejsc w 2013 r., a więc wzrost o 51,7%). Najmniejsza liczba kwater agroturystycznych charakteryzowała województwa: opolskie (13 kwater), kujawsko-pomorskie (19) oraz łódzkie (21). Jednak mimo takiego stanu, również i tam odnotowano wzrost w porównaniu do 2010 r. odpowiednio o 160,0%, 46,2% oraz 250,0%. Wymienione województwa posiadały także najmniejszą liczbę miejsc noclegowych znajdujących się w kwaterach agroturystycznych, choć wzrosła ona w porównaniu do 2010 r. w woj.: opolskim o 150,0%, łódzkim o 246,2%, kujawsko-pomorskim o 60,3% (tab.1).

Powyższe zestawienie nie dziwi, zważając na to, że polskie wybrzeże (woj. pomorskie), jeziora (warmińsko-mazurskie) oraz góry (małopolskie) od zawsze cieszyły się dużym powodzeniem wśród turystów. Natomiast obszary środkowej Polski (łódzkie, kujawsko-pomorskie) i częściowo południowej (opolskie), mimo niepodważalnych walorów krajobrazu naturalnego, jeszcze nie są popularne wśród odwiedzających.

W 2013 r. liczba korzystających z noclegów w Polsce wyniosła 108 140 osób i było to o 71,9% więcej niż w 2010 r. (tab. 2). Turystom udzielono 370 552 noclegi, czyli o 53,5% więcej niż 3 lata wcześniej. Analizując liczbę osób korzystających z noclegów

stwierdzono, że w 2013 r. była ona największa w województwach: wielkopolskim (12 380), dolnośląskim (10 794) i pomorskim (9634) i była wyższa niż w 2010 r. odpowiednio o 65,7%, 68,5%, 23,5%. W wymienionych województwach udzielono również największą liczbę noclegów, która w porównaniu do 2010 r. wzrosła w woj. pomorskim o 11,9%, dolnośląskim o 54,9%, wielkopolskim o 24,6%. W klasyfikacji tej woj. świętokrzyskie znalazło się w grupie jednostek, gdzie zarówno liczba osób korzystających z noclegów (15. pozycja) jak i liczba udzielonych noclegów (15. pozycja) osiągnęły najniższe wartości. Oprócz woj. świętokrzyskiego (2627) w gronie jednostek o najmniejszej liczbie korzystających z noclegów było także: opolskie (1801) i zachodniopomorskie (3493). Jednak mimo najniższych wartości, w województwach tych odnotowano wzrost liczby osób korzystających z noclegów: w woj. świętokrzyskim o 41,5%, natomiast w zachodniopomorskim i opolskim aż o 224,9% i 297,6% (tab. 2). Najmniej noclegów udzielono w woj. opolskim (5156), świętokrzyskim (10 641) i lubelskim (11 753), choć także i te wartości wzrosły w porównaniu do 2010 r., odpowiednio o 388,7%, 14,2% i 194,2%.

Tabela 1

Zmiany liczby kwater agroturystycznych oraz istniejących w nich miejsc noclegowych w Polsce w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	Kwatery agroturystyczne					Miejsca noclegowe				
	2010	2011	2012	2013	dynamika (2010 r. =100%)	2010	2011	2012	2013	dynamika (2010 r. =100%)
Dolnośląskie	38	47	62	70	184,2	648	815	1036	1167	180,1
Kujawsko-Pomorskie	13	13	13	19	146,2	229	243	245	367	160,3
Lubelskie	7	20	21	27	385,7	121	294	304	404	333,9
Lubuskie	9	14	22	25	277,8	148	248	392	409	276,4
Łódzkie	6	17	21	21	350,0	93	257	295	322	346,2
Małopolskie	20	67	67	90	450,0	316	1049	1111	1423	450,3
Mazowieckie	24	40	39	45	187,5	404	633	609	715	177,0
Opolskie	5	5	5	13	260,0	80	73	70	200	250,0
Podkarpackie	26	41	56	73	280,8	386	610	842	1102	285,5
Podlaskie	31	53	54	62	200,0	374	678	722	852	227,8
Pomorskie	48	77	87	94	195,8	1053	1464	1613	1646	156,3
Śląskie	21	26	37	44	209,5	330	440	709	876	265,5
Świętokrzyskie	22	21	28	30	136,4	269	275	377	408	151,7
Warmińsko-Mazurskie	36	50	72	78	216,7	608	751	1082	1199	197,2
Wielkopolskie	34	57	64	72	211,8	536	910	1060	1150	214,6
Zachodniopomorskie	6	34	35	37	616,7	77	541	657	531	689,6
Polska	346	582	683	800	231,2	5672	9281			225,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL (tab. 1-3).

Zmiany liczby korzystających z noclegów oraz udzielonych noclegów
w kwaterych agroturystycznych w Polsce w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	Korzystający z noclegów					Udzielone noclegi				
	2010 (osoby)	2011 (osoby)	2012 (osoby)	2013 (osoby)	dynamika (2010 r.=100%)	2010	2011	2012	2013	dynamika (2010 r.=100%)
Dolnośląskie	6406	7847	9464	10794	168,5	23245	27852	33227	36002	154,9
Kujawsko-Pomorskie	3578	4736	4833	5004	139,9	9422	13883	14552	13323	141,4
Lubelskie	1261	2465	3087	3506	278,0	3995	7240	9768	11753	294,2
Lubuskie	2644	4050	5300	5902	223,2	9672	15300	15671	18796	194,3
Łódzkie	1989	5743	5329	4939	248,3	4787	13896	14270	14120	295,0
Małopolskie	3289	8336	11076	9115	277,1	7851	27453	38730	32795	417,7
Mazowieckie	5632	10077	8428	7299	129,6	23849	32422	26732	22780	95,5
Opolskie	453	480	1288	1801	397,6	1055	1019	4167	5156	488,7
Podkarpackie	4359	5483	7583	8487	194,7	18932	25525	36188	34458	182,0
Podlaskie	4419	5418	5375	6045	136,8	15831	19104	21258	21332	134,7
Pomorskie	7802	11888	11279	9634	123,5	39690	51683	47002	44418	111,9
Śląskie	4626	5096	10411	9574	207,0	20939	22543	35124	25635	122,4
Świętokrzyskie	1857	2433	2209	2627	141,5	9315	10370	8805	10641	114,2
Warmińsko-Mazurskie	6040	6440	8074	7540	124,8	18152	20422	33142	28620	157,7
Wielkopolskie	7472	10480	11275	12380	165,7	28685	36179	34348	35731	124,6
Zachodniopomorskie	1075	3147	4549	3493	324,9	5971	14220	19198	14992	251,1
Polska	62902	94119	109560	108140	171,9	241391	339111	392182	370552	153,5

Mała liczba kwatery agroturystycznych w woj. świętokrzyskim przekładała się również na małą liczbę miejsc noclegowych, a to z kolei skutkowało niewielką liczbą osób korzystających z noclegów oraz liczbą udzielonych noclegów. Dodatkowo, niskie wskaźniki dynamiki analizowanych zmiennych wskazują na bardzo wolne tempo rozwoju tej formy wypoczynku w woj. świętokrzyskim. Choć, jak zauważa Jastrzębski [2010], specyfika świętokrzyskiej wsi predestynuje ją do rozwoju agroturystyki i organizacji wypoczynku w dosłownym sensie agroturystycznym, to jednak nie jest to zauważalne w żaden sposób na stronach internetowych kwatery agroturystycznych na terenie województwa (w ich promocji Internet nie jest narzędziem wykorzystywanym skutecznie). Ponadto, do tej pory nie opracowano spójnego programu rozwoju turystyki wiejskiej, a istotną bolączką okazują się także nieprofesjonalne kadry w większości struktur samorządowych woj. świętokrzyskiego [Jastrzębski 2011].

2. Natężenie ruchu turystycznego w kwaterach agroturystycznych

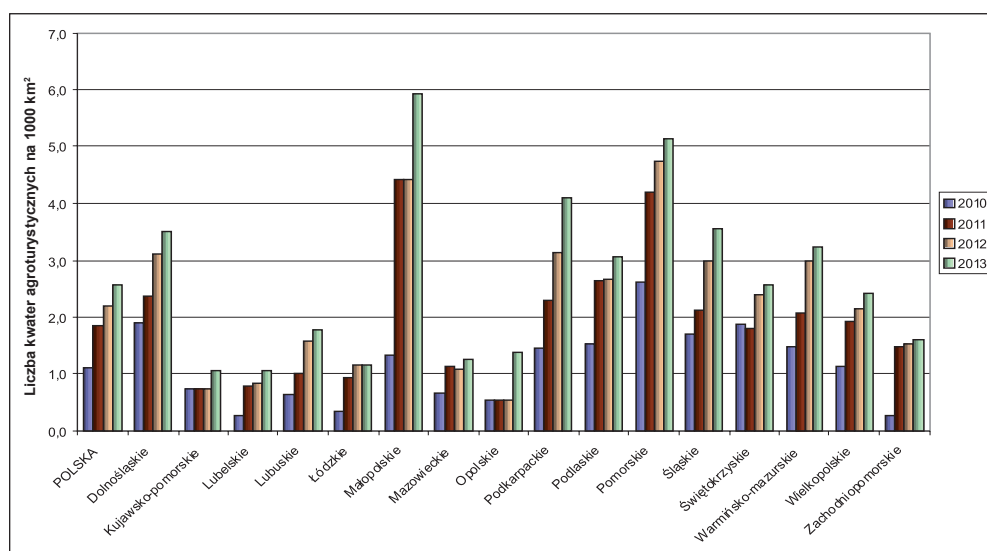
W 2013 r. średnio w Polsce na 1000 km² przypadało 2,6 kwater agroturystycznych (tab. 3, ryc. 1). Było to o 131,2% więcej niż w 2010 r., przy czym wzrost odnotowano we wszystkich badanych jednostkach, gdzie wahał się on od 36,4% do 516,7%. Największy wzrost w stosunku do 2010 r. wystąpił w woj. zachodniopomorskim (516,7%), małopolskim (350,0%) i lubelskim (279,4%), najmniejszy zaś w świętokrzyskim (36,4%), kujawsko-pomorskim (46,2%) oraz dolnośląskim (84,2).

Tabela 3

Wybrane wskaźniki dotyczące infrastruktury noclegowej kwater agroturystycznych i jej wykorzystania według województw w 2013 r.

Wyszczególnienie	Liczba kwater agroturystycznych na 1000 km ²	Wskaźnik						
		Baretje'a	intensywności ruchu w kwaterach agroturystycznych		gęstości (na 100 km ²)		rozwoju bazy noclegowej	wykorzystania pojemności noclegowej
			Schneidera	Charvata	bazy noclegowej	ruchu		
Dolnośląskie	3,5	4,0	37,1	123,7	5,9	54,1	9,2	30,9
Kujawsko-Pomorskie	1,1	1,8	23,9	63,7	2,0	27,8	13,6	36,3
Lubelskie	1,1	1,9	16,3	54,5	1,6	14,0	8,7	29,1
Lubuskie	1,8	4,0	57,8	184,0	2,9	42,2	14,4	46,0
Łódzkie	1,2	1,3	19,7	56,2	1,8	27,1	15,3	43,9
Małopolskie	5,9	4,2	27,1	97,6	9,4	60,0	6,4	23,0
Mazowieckie	1,3	1,3	13,7	42,8	2,0	20,5	10,2	31,9
Opolskie	1,4	2,0	17,9	51,3	2,1	19,1	9,0	25,8
Podkarpackie	4,1	5,2	39,9	161,8	6,2	47,6	7,7	31,3
Podlaskie	3,1	7,1	50,6	178,5	4,2	29,9	7,1	25,0
Pomorskie	5,1	7,2	42,0	193,5	9,0	52,6	5,9	27,0
Śląskie	3,6	1,9	20,8	55,7	7,1	77,6	10,9	29,3
Świętokrzyskie	2,6	3,2	20,7	83,9	3,5	22,4	6,4	26,1
Warmińsko-Mazurskie	3,2	8,3	52,1	197,8	5,0	31,2	6,3	23,9
Wielkopolskie	2,4	3,3	35,7	103,1	3,9	41,5	10,8	31,1
Zachodniopomorskie	1,6	3,1	20,3	87,2	2,3	15,3	6,6	28,2
Polska	2,6	3,3	28,1	96,3	4,1	34,6	8,5	29,0

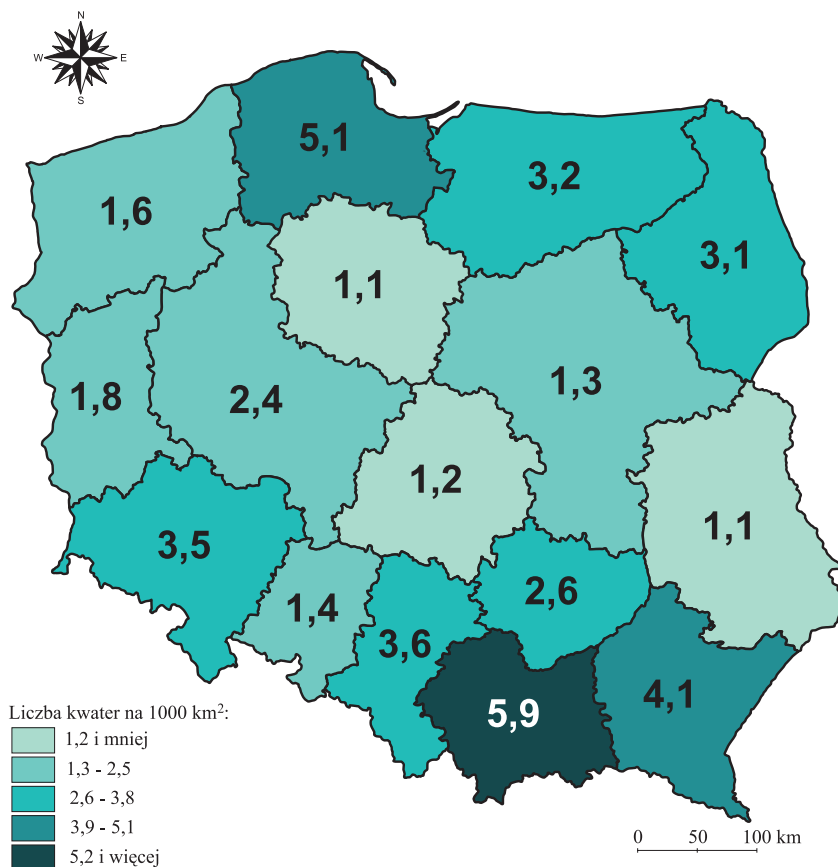
Liczbę kwater agroturystycznych na 1000 km² przekraczającą średnią krajową odnotowano w woj. małopolskim (5,9), pomorskim (5,1), podkarpackim (4,1), śląskim (3,6), dolnośląskim (3,5), warmińsko-mazurskim (3,2) oraz podlaskim (3,1) (tab. 3, ryc. 2). W woj. świętokrzyskim liczba kwater agroturystycznych przypadających na 1000 km² była taka sama jak średnia dla Polski (2,6). Łącznie w wymienionych województwach zlokalizowanych było 67,6% wszystkich kwater agroturystycznych w Polsce. Wartości omawianego wskaźnika wynikają przede wszystkim z atrakcyjności turystycznej poszczególnych jednostek, na które składają się w różnym stopniu walory przyrodnicze i antropogeniczne. Pod tym względem na czele znajdują się wszystkie wymienione wyżej jednostki, a świętokrzyskie przoduje dodatkowo dzięki największemu (64,5%) odsetkowi powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w Polsce (w stosunku do powierzchni ogólnej województwa).

Ryc. 1. Zmiany liczby kwater agroturystycznych na 1000 km² w Polsce w latach 2010-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL (ryc. 1-9).

Równie istotna jest także infrastruktura komunikacyjna, w szczególności sieć dróg, która jest najczęściej wykorzystywana przez turystów. Pod tym względem najlepsza sytuacja panowała w województwach śląskim i małopolskim, gdzie drogi publiczne o twardej nawierzchni w przeliczeniu na 100 km² prawie dwukrotnie przewyższały średnią dla Polski [*Turystyka...* 2014]. Ponadto, ważny element stanowi przygotowanie terenu do uprawiania turystyki i rekreacji oraz dostępność szczególnie cennych dóbr kultury i dziedzictwa narodowego. Warto nadmienić, że woj. małopolskie charakteryzowało się największą liczbą szlaków turystycznych w przeliczeniu na jednostkę powierzchni (61,5 na 100 km²), a na jego terenie wskaźnik zwiedzających muzea na 1000 ludności był najwyższy w kraju (2287 osób).

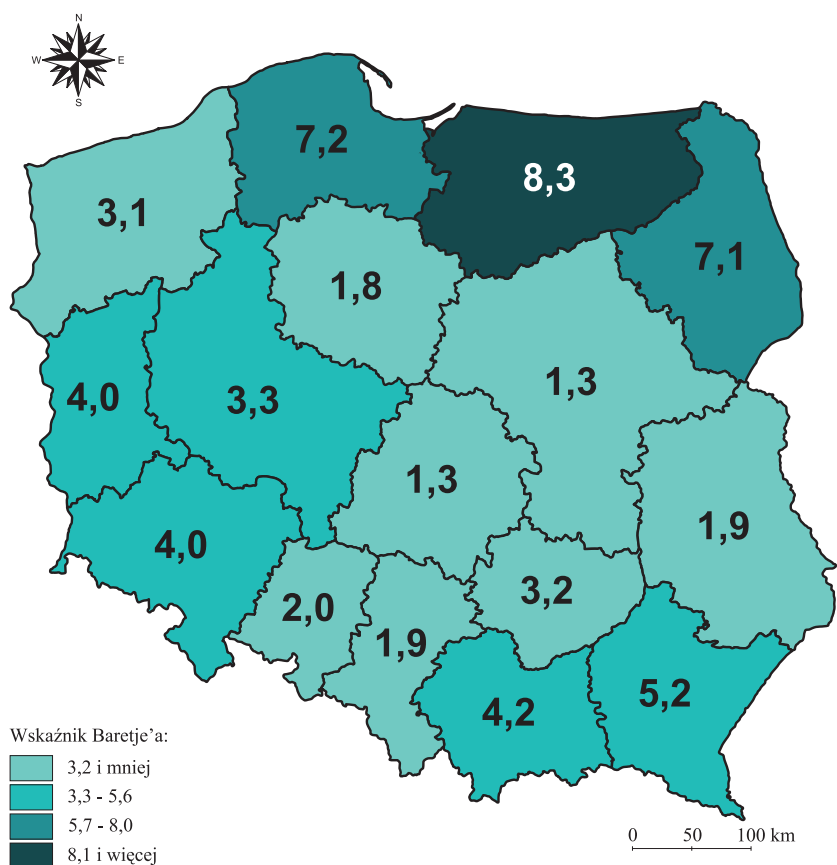
Ryc. 2. Liczba kwater agroturystycznych na 1000 km² w Polsce w 2013 r.

Najmniejszą liczbą kwater agroturystycznych na 1000 km² charakteryzowały się województwa: kujawsko-pomorskie (1,1), lubelskie (1,1) i łódzkie (1,2) (tab. 3, ryc. 2), gdzie wymienione wcześniej wskaźniki potencjału turystycznego przyjmowały na ogół niższe wartości niż średnio w kraju, a nawet kilkukrotnie niższe w odniesieniu do województw przodujących.

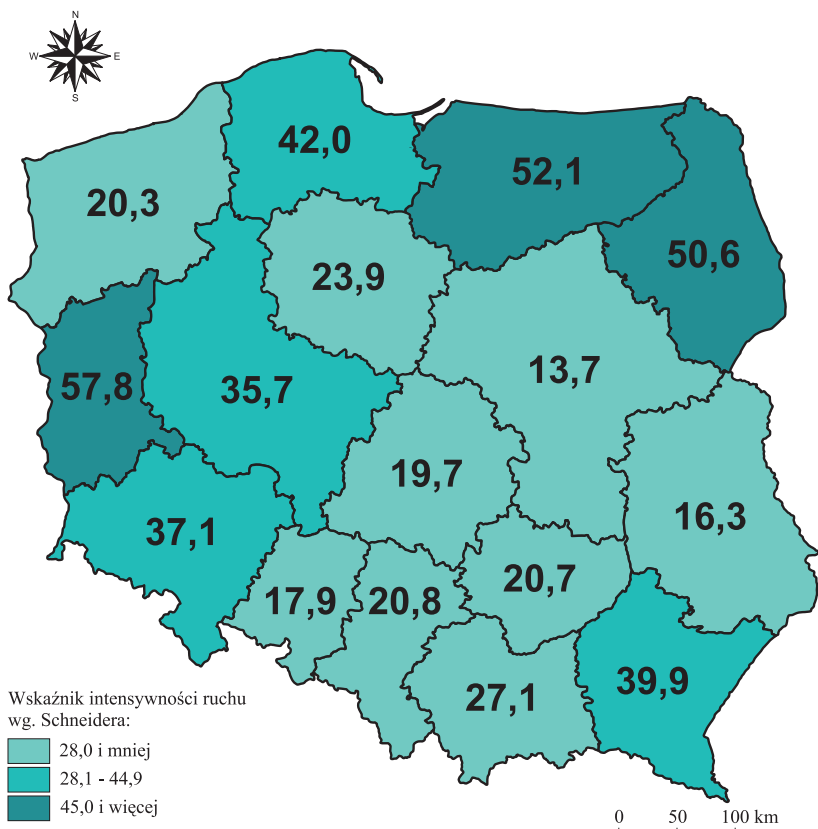
Średni wskaźnik Baretje'a (w odniesieniu do kwater agroturystycznych, posiadających co najmniej 10 miejsc noclegowych), będący relacją liczby miejsc noclegowych do liczby mieszkańców w 2013 r. wyniósł 3,3 (tab. 3, ryc. 3). Najwyższe wartości osiągnął w woj.: warmińsko-mazurskim (8,3), pomorskim (7,2) oraz podlaskim (7,1), co wynikało głównie z atrakcyjnego położenia przyrodniczego tych jednostek (obszary nadmorskie, pojezierza). Świadczy to o dość dobrze rozwiniętej funkcji agroturystycznej na tych obszarach. W woj. świętokrzyskim analizowany wskaźnik wyniósł nieco mniej niż średnia (3,2), dzięki czemu znalazło się ono na 9. miejscu

w powyższym zestawieniu. Najniższe wartości analizowany miernik osiągnął w woj.: łódzkim (1,3), mazowieckim (1,3) oraz kujawsko-pomorskim (1,8), co świadczyć może o słabo rozwiniętej funkcji turystycznej w odniesieniu do kwater agroturystycznych (większość wskaźników potencjału turystycznego poniżej średniej dla Polski). W porównaniu do 2010 r. wskaźnik Baretje'a wzrósł we wszystkich omawianych jednostkach; wzrost ten wahał się w granicach od 53,4 w woj. świętokrzyskim do 591,6 w zachodniopomorskim.

W 2013 r. średni wskaźnik Schneidera, który jest miernikiem intensywności ruchu w kwaterach agroturystycznych (wyrażającym liczbę turystów korzystających z noclegów przypadających na 10 tys. stałych mieszkańców obszaru) wyniósł 28,1 (tab. 3). Było to o 72,1% więcej niż w 2010 r., a wzrost zaobserwowano we wszystkich województwach.

Ryc. 3. Wskaźnik Baretje'a (w odniesieniu do kwater agroturystycznych) w Polsce w 2013 r.

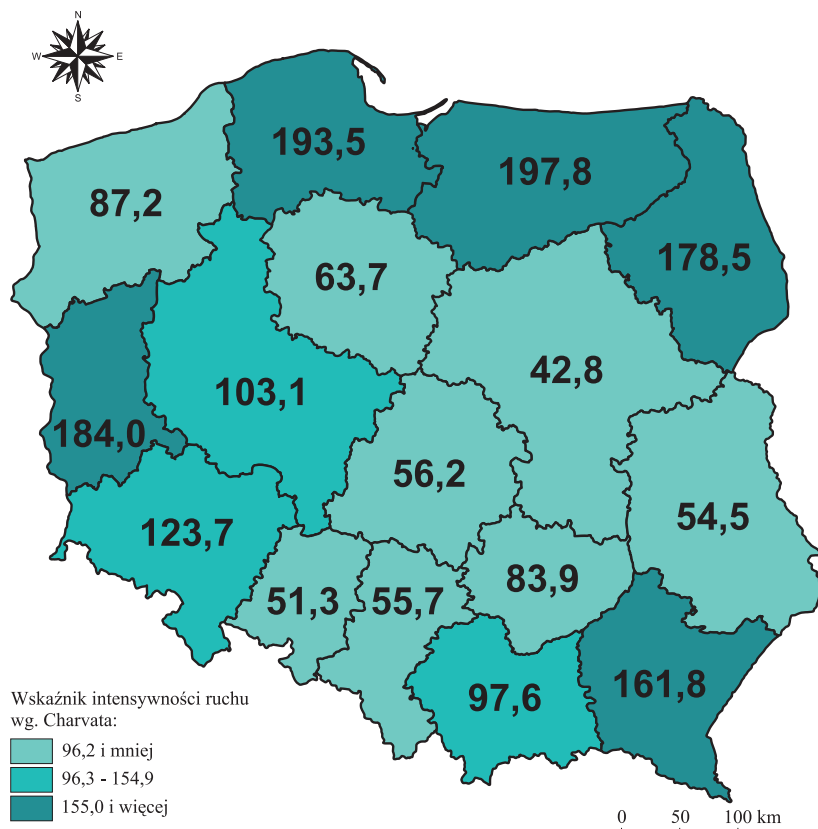

Ryc. 4. Wskaźnik intensywności ruchu w kwaterach agroturystycznych według Schneidera w Polsce w 2013 r.

Największy wystąpił w opolskim (302,6%) i zachodniopomorskim (225,9%), najmniejszy natomiast w pomorskim (22,4%), warmińsko-mazurskim (25,4%) oraz mazowieckim (28,4%). Analizowany wskaźnik najwyższe wartości osiągnął w województwach: lubuskim, warmińsko-mazurskim oraz podlaskim, gdzie na każdych 10 tys. mieszkańców przypadło odpowiednio 58, 52 i 50 turystów (tab. 3, ryc. 4). Z kolei najmniej turystów w odniesieniu do liczby mieszkańców odnotowano w mazowieckim (14), lubelskim (16) i opolskim (18). W woj. świętokrzyskim wskaźnik intensywności ruchu według Schneidera wzrósł w porównaniu do 2010 r. o 43,1% i w 2013 r. wyniósł 20,7 (11. pozycja w zestawieniu).

Intensywność ruchu turystycznego pozwala także ocenić kolejny analizowany wskaźnik – według Charvata. Obrazuje on liczbę udzielonych noclegów w kwaterach agroturystycznych przypadających na 10 tys. mieszkańców. Analizując przestrzenny rozkład wskaźnika intensywności ruchu turystycznego według Charvata należy zwrócić uwagę na podobieństwo do rozkładu wcześniej opisanego wskaźnika według Schneidera.

W 2013 r. średnio na 10 tys. mieszkańców przypadało ponad 96 noclegów udzielonych turystom w kwaterach agroturystycznych i było to o 53,6% więcej niż w 2010 r. Najwyższe wartości wystąpiły w woj.: warmińsko-mazurskim (197,8), pomorskim (193,5) oraz lubuskim (184,0) (tab. 3, ryc. 5). Jednostki te odnotowały wyraźny wzrost analizowanego wskaźnika w stosunku do 2010 r. odpowiednio o 58,4%, 10,9% i 94,7%. Z kolei województwa: lubelskie, opolskie i mazowieckie odznaczały się najmniejszą liczbą udzielonych noclegów na 10 tys. mieszkańców, wynoszącą odpowiednio 55, 51 i 43. W tym ostatnim, jako jedynym w kraju, stwierdzono spadek tego miernika w porównaniu do 2010 r., dokładnie o 5,4%.

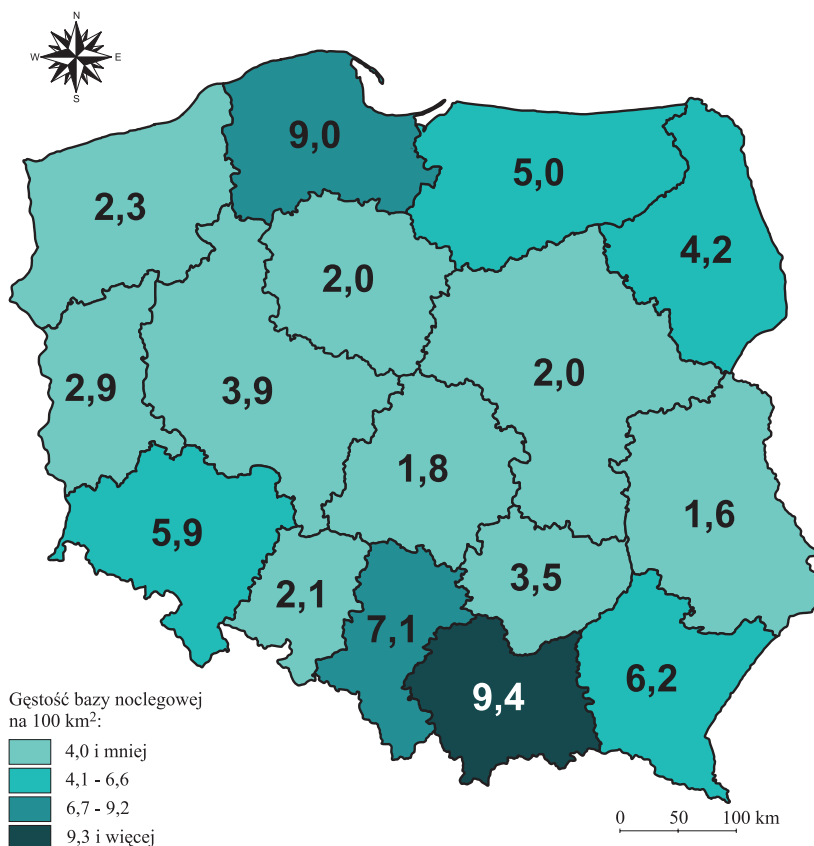

Ryc. 5. Wskaźnik intensywności ruchu w kwaterach agroturystycznych według Charvata w Polsce w 2013 r.

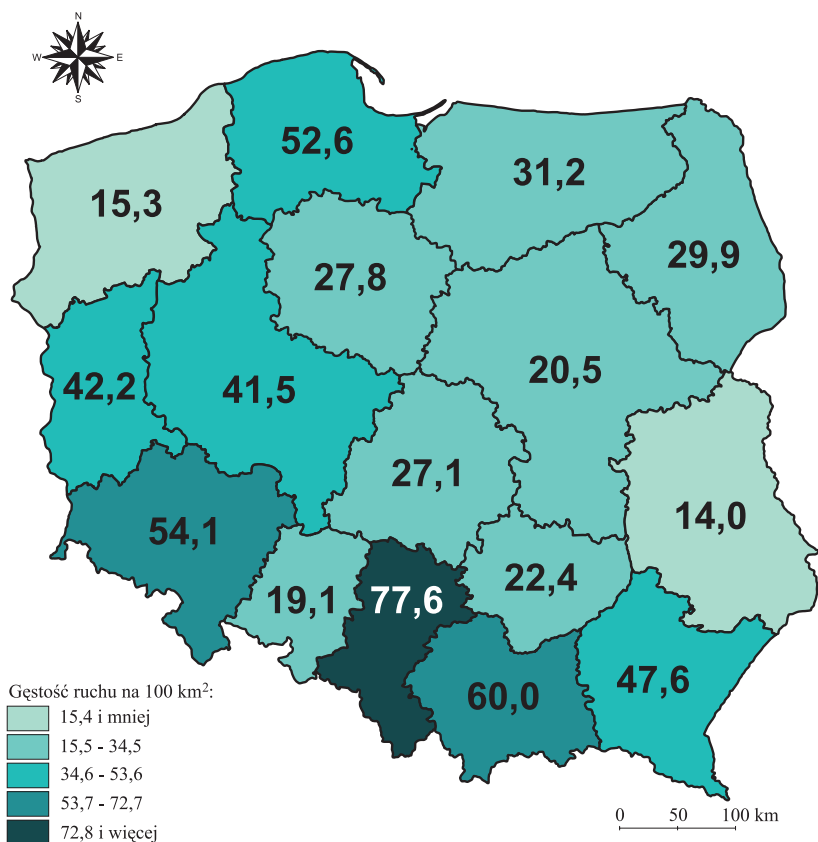
Województwo świętokrzyskie w powyższym bilansie zajęło 10. lokatę; wskaźnik intensywności ruchu turystycznego w kwaterach agroturystycznych według Charvata wyniósł tam 83,9 i było to o 15,5% więcej niż 3 lata wcześniej.

Kolejną opisywaną miarą natężenia ruchu turystycznego, pozwalającą określić zagęszczenie miejsc noclegowych na badanym obszarze, jest wskaźnik gęstości bazy

noclegowej. Określa on liczbę miejsc noclegowych oferowanych turystom w kwadrantach agroturystycznych przypadającą na 100 km². W 2013 r. średnia gęstość bazy noclegowej w Polsce wyniosła 4,1 i była wyższa w stosunku do 2010 r. o 125,2%. Wartości wyższe niż średnia krajowa stwierdzono w 7 województwach, wśród których przodowało małopolskie (9,4), pomorskie (9,0) i śląskie (7,1) (tab. 3, ryc. 6). Najmniej miejsc noclegowych w przeliczeniu na jednostkę powierzchni zaobserwowano w woj. lubelskim (1,6), łódzkim (1,8) oraz mazowieckim i kujawsko-pomorskim (2,0). W woj. świętokrzyskim analizowany wskaźnik wyniósł 3,2, a zatem w powyższym układzie znalazło się ono na 9. miejscu. Odnotowano w nim również najmniejszy wzrost tego miernika w porównaniu do 2010 r., który wyniósł 51,7%. Niewiele lepiej sytuacja przedstawiała się w woj. pomorskim i kujawsko-pomorskim, gdzie przyrost wyniósł niewiele ponad 56,3%. Największym natomiast, charakteryzowały się województwa: zachodniopomorskie, małopolskie i łódzkie, gdzie powiększył się on odpowiednio o 589,6%, 350,3% i 246,2%.

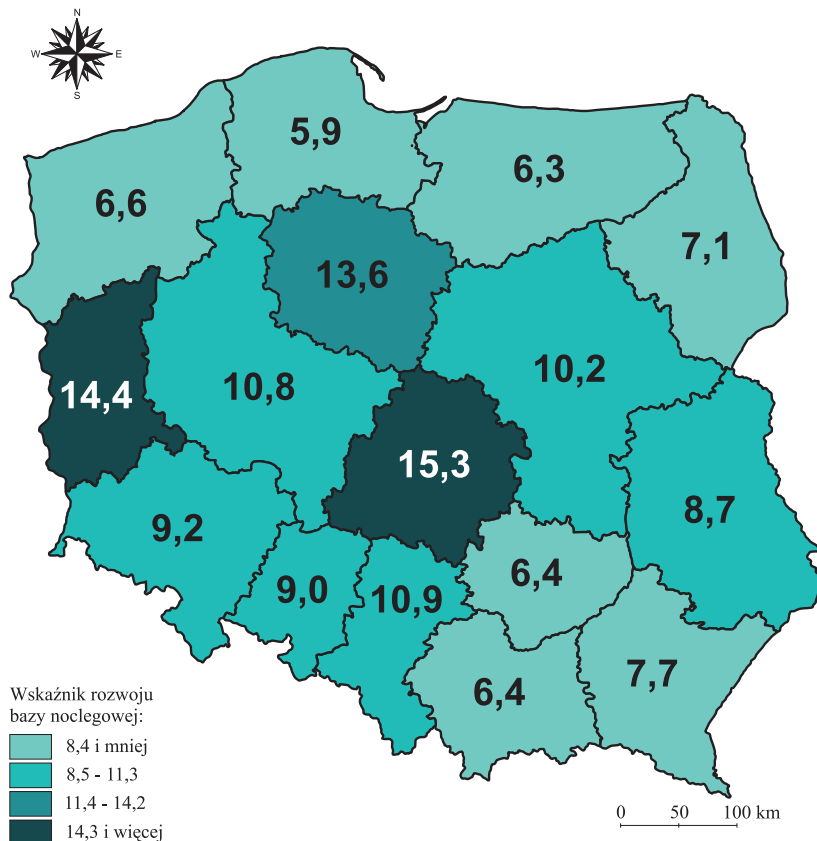
Ryc. 6. Gęstość bazy noclegowej na 100 km² (w odniesieniu do kwadrantów agroturystycznych) w Polsce w 2013 r.

Ryc. 7. Gęstość ruchu na 100 km² w kwaterach agroturystycznych w Polsce w 2013 r.

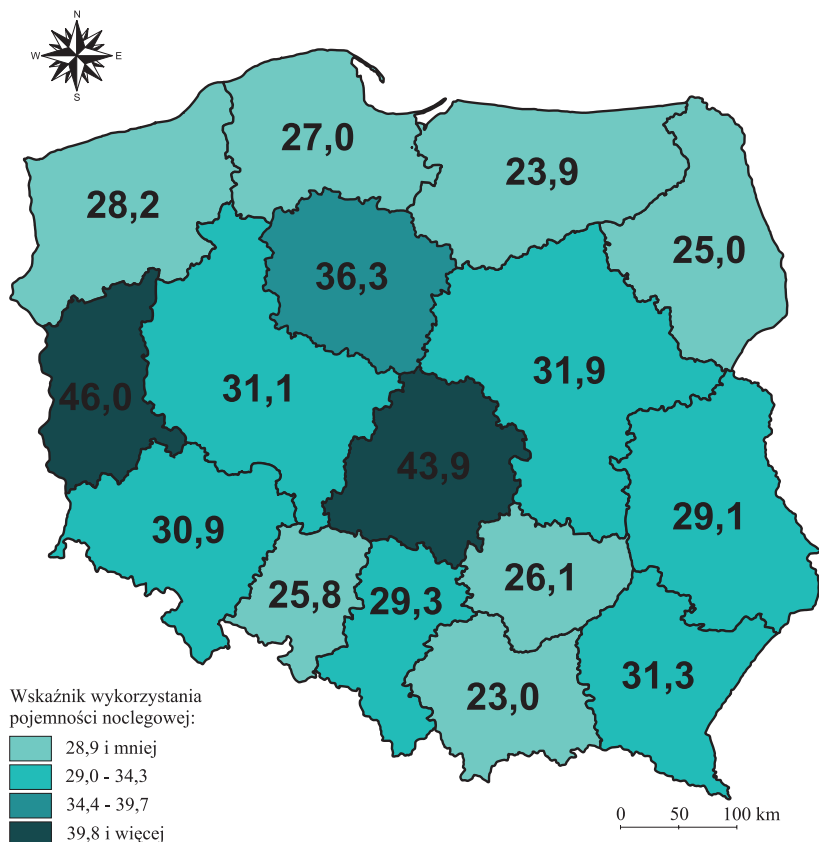
Miernikiem dostarczającym informacji o liczbie turystów korzystających z noclegów w kwaterach agroturystycznych przypadających na 100 km², jest wskaźnik gęstości ruchu Deferta [1967] (tab. 3, ryc. 7). W 2013 r. wynosił on średnio w Polsce 34,6 i był wyższy niż 3 lata wcześniej o 71,9%. Wzrost zaobserwowano we wszystkich jednostkach, a największym charakteryzowały się województwa: opolskie (297,6%), zachodniopomorskie (224,9%) i małopolskie (177,1%). Z kolei najmniejszy przyrost wystąpił w pomorskim (23,5%), warmińsko-mazurskim (24,8%) i mazowieckim (29,6%). Najwięcej turystów, którzy skorzystali z noclegów w kwaterach agroturystycznych w przeliczeniu na jednostkę powierzchni, odwiedziło województwa: śląskie (77,6), małopolskie (60,0) oraz dolnośląskie (54,1) i pomorskie (52,6). Najniższe wartości natomiast powyższy wskaźnik osiągnął w lubelskim, zachodniopomorskim i opolskim, gdzie wyniósł odpowiednio 14, 15 i 19 osób na 100 km². Województwo świętokrzyskie w powyższym bilansie zajęło 12. lokatę ze wskaźnikiem gęstości ruchu wynoszącym 22,4. Warto dodać, że wskaźnik ten był wyższy niż w 2010 r. o 41,5%.

Analizując z kolei liczbę turystów korzystających z noclegów w kwaterach agroturystycznych w ciągu roku w przeliczeniu na 1 miejsce noclegowe (wskaźnik rozwoju bazy noclegowej), zauważono znaczne zróżnicowanie terytorialne między województwami, w których turystyka ma charakter całoroczny lub sezonowy (tab. 3, ryc. 8). Najwięcej turystów korzystało z noclegów w kwaterach agroturystycznych w województwach: łódzkim (15,3), lubuskim (14,4) i kujawsko-pomorskim (13,6). W województwach, posiadających dużą liczbę miejsc sezonowych (pomorskie, warmińsko-mazurskie, małopolskie, świętokrzyskie, zachodniopomorskie), wskaźnik rozwoju bazy noclegowej wahał się w granicach od 5,9 do 6,6. W kraju w 2013 r. z jednego miejsca noclegowego w kwaterach agroturystycznych korzystało średnio ponad 8 turystów. Co ciekawe, wartości omawianego wskaźnika zmniejszyły się w porównaniu do 2010 r. średnio o 23,6%, a spadek odnotowano we wszystkich jednostkach oprócz woj. opolskiego (gdzie nastąpił wzrost o 59,0%). W woj. świętokrzyskim wskaźnik rozwoju bazy noclegowej wynosił 6,4, co – jak już wcześniej wspomniano – świadczy o dużej sezonowości, a w porównaniu do 2010 r. zmniejszył się o 6,7%.

Ryc. 8. Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej (w odniesieniu do kwater agroturystycznych) w Polsce w 2013 r.

Ostatnim z analizowanych, jest wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej, będący relacją udzielonych noclegów do liczby oferowanych miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych. W 2013 r. wynosił on średnio w Polsce 29,0 i był niższy w stosunku do 2010 r. o 31,8%. Wartości wyższe niż średnia krajowa stwierdzono w 9 województwach, wśród których przodowało lubuskie (46,0), łódzkie (43,9) i kujawsko-pomorskie (36,3) (tab. 3, ryc. 9). Najmniej udzielonych noclegów w przeliczeniu na ich liczbę w kwaterach agroturystycznych zaobserwowano w woj. małopolskim (23,0), warmińsko-mazurskim (23,9) oraz podlaskim (25,0) i opolskim (25,8). W woj. świętokrzyskim analizowany wskaźnik wyniósł 26,1, a zatem w powyższym wyszczególnieniu znalazło się ono na 12. pozycji. Odnotowano w nim również spadek omawianego miernika w porównaniu do 2010 r., który wyniósł 24,7%. Najgorzej jednak pod tym względem sytuacja przedstawiała się w województwach: zachodniopomorskim, śląskim i mazowieckim, gdzie spadek wyniósł ponad 50%. Jedynym natomiast województwem, w którym zanotowano wzrost wskaźnika wykorzystania pojemności noclegowej było opolskie, gdzie był on większy niż w 2010 r. o 95,5%.

Ryc. 9. Wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej w kwaterach agroturystycznych w Polsce w 2013 r.

Wnioski

Przeprowadzona analiza wykazała, że w kwaterach agroturystycznych woj. świętokrzyskiego istnieje niewielkie natężenie ruchu turystycznego. Mimo niezaprzeczalnie ogromnego potencjału, funkcja agroturystyczna (mierzona liczbą miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych na 10 tys. mieszkańców) jest jeszcze słabo rozwinięta o czym świadczą powyżej analizowane wskaźniki, które we wszystkich przypadkach były niższe niż średnia krajowa. Największe natężenie ruchu turystycznego w kwaterach agroturystycznych wystąpiło na obszarach o wybitnych walorach przyrodniczych i antropogenicznych (małopolskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie, podkarpackie). Najmniejsze natomiast w centralnej Polsce, gdzie wnioskować można, że ze względu na istnienie dużych ośrodków miejskich, dominowały przyjazdy o charakterze służbowym.

Najlepiej rozwiniętymi pod względem funkcji agroturystycznych były województwa: warmińsko-mazurskie, pomorskie i podlaskie. Zajmowały one najwyższe lokaty w kraju ze względu na relacje liczby miejsc noclegowych do liczby mieszkańców. Wskaźniki intensywności ruchu turystycznego (według Schneidera oraz Charvata) wykazywały duże zróżnicowanie przestrzenne. Najwyższe wartości osiągnęły we wcześniej wspomnianych jednostkach oraz w woj. lubuskim, najniższe natomiast w mazowieckim, opolskim i lubelskim. Najwięcej turystów, którzy skorzystali z noclegów w kwaterach agroturystycznych w przeliczeniu na jednostkę powierzchni (miary gęstości ruchu), odwiedziło woj. śląskie, małopolskie i pomorskie.

Analizując z kolei liczbę turystów korzystających z kwater agroturystycznych w ciągu roku (wskaźnik rozwoju bazy noclegowej), zauważono zróżnicowanie terytorialne pomiędzy województwami, w których turystyka ma charakter sezonowy lub całoroczny. Na obszarach o szczególnych walorach przyrodniczych, kwatery agroturystyczne w zdecydowanej większości posiadają wczasowo-wypoczynkowy charakter, dlatego też sądzić można, że turyści będą w nich przebywać znacznie dłużej niż w pozostałych obiektach noclegowych i na pozostałych obszarach. Potwierdza to również analizowany wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej. Najwyższe wartości charakteryzowały województwa: lubuskie, łódzkie i kujawsko-pomorskie, sugerując że w kwaterach agroturystycznych znajdujących się na ich obszarze dominowały raczej przyjazdy służbowe (jedno- lub dwudniowe), niż typowo rekreacyjne.

Rozwój agroturystyki jest jednym ze sposobów aktywizacji gospodarczej, która może przyczynić się do zmiany funkcji terenów wiejskich. Dzięki agroturystyce „można podtrzymać tradycyjne rolnictwo, zwłaszcza w regionach, gdzie nie ma ono szans na wysoką komercjalizację, wykorzystać walory środowiska przyrodniczego i zachować dziedzictwo kulturowe wsi” [Wyrwicz 2012]. W woj. świętokrzyskim powyższe stwierdzenie ma zastosowanie głównie do najbardziej atrakcyjnego regionu Gór Świętokrzyskich – duży ruch turystyczny na tych obszarach (gminy: Nowa Słupia, Bieliny, Bodzentyn, Górnio, Daleszyce, Łagów) stymulował

powstawanie nowych kwater agroturystycznych [Kamińska 2010]. Ponadto, obszar woj. świętokrzyskiego można charakteryzować co najmniej w kilku poziomach: pierwszy to kultura, tożsamość i klimat społeczny na wsi, drugi to formy krajobrazu, trzeci to związki turystyczne, zaś czwarty to oferty wypoczynkowe i turystyka, w tym agroturystyka [Fudali 2011]. Jednak przeprowadzone badania wyraźnie potwierdziły, że walory turystyczno-krajoznawcze to niestety nie wszystko.

Na rozwój turystyki wiejskiej, a tym samym natężenie ruchu turystycznego w kwaterach agroturystycznych, istotny wpływ mają bariery rozwojowe widoczne na polskiej wsi. Do najważniejszych należy zaliczyć słabą sytuację ekonomiczną dużej części ludności wiejskiej, niedostatek środków finansowych, niedoinwestowanie w infrastrukturę techniczną i społeczną. Nie bez znaczenia pozostają również społeczne problemy wsi (takie jak rosnące bezrobocie, niski poziom wykształcenia, depopulacja, a tym samym starzenie się społeczeństwa) oraz niska jakość kapitału społecznego i ludzkiego [Kamińska 2010]. Dodatkowo, nieprofesjonalne kadry w większości struktur samorządowych, „próbujące” zajmować się rozwojem agroturystyki, których działania wyrażają się np. w niemożności przygotowania markowych produktów oraz rozproszone inicjatywy lokalne skutecznie hamują rozwój tej formy wypoczynku na polskiej wsi [Jastrzębski 2011]. Jeżeli nie zostaną podjęte odpowiednie kroki (głównie ze strony władz samorządowych), to turystyka wiejska w woj. świętokrzyskim ciągle pozostawać będzie niewykorzystanym potencjałem rozwojowym.

Literatura

- De Cantis S., Parroco A. M., Ferrante M., Vaccina F., 2015, *Unobserved Tourism*. Annals of Tourism Research, nr 50.
- Defert P., 1967, *Le Taut de FonctionTouristique: mise au point et critique*, [w:] *Les Cahiers du Tourisme. Aux-en-provence*. Centre des Hautes Etudes Touristiques. Berno.
- Dzioban K., 2013, *Wielkość ruchu turystycznego w Kampinoskim Parku Narodowym*. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Rogowie, nr 15(4).
- Eagles P. F. J., 2007, *Foreword by Paul F. J. Eagles*, [w:] *Visitor Monitoring in Nature Areas — A Manual Based on Experiences from the Nordic and Baltic Countries*, L. Kajala (red.). Swedish Environmental Protection Agency, Stockholm.
- Freuler B., Hunziker M., 2007, *Recreation Activities in Protected Areas: Bridging the Gap between the Attitudes and Behaviour of Snowshoe Walkers*. Forest Snow and Landscape Research, nr 81(1/2).
- Fudali I., 2011, *Wieś świętokrzyska w procesie zmian (Aspekty społeczne)*, [w:] *Uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich. Wybrane problemy*, W. Kamińska (red.). Wyd. Instytut Geografii UJK, Kielce.
- Geneletti D., Van Duren I., 2008, *Protected Area Zoning for Conservation and Use. A Combination of Spatial Multicriteria and Multiobjective Evaluation*. Landscape and Urban Planning, nr 85(2).

- Jastrzębski C., 2010, *Specyfika świętokrzyskiej wsi jako element rozwojowy agroturystyki*, [w:] *Perspektywy rozwoju oraz promocji turystyki wiejskiej i agroturystyki w Polsce*, C. Jastrzębski (red.). Wyd. WSEiP, Kielce.
- Jastrzębski C., 2011, *Perspektywy rozwoju turystyki wiejskiej w województwie świętokrzyskim*, [w:] *Uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich. Wybrane problemy*. W. Kamińska (red.). Wyd. Instytut Geografii UJK, Kielce.
- Kamińska W., 2010, *Urbanizacja obszarów wiejskich województwa świętokrzyskiego*. Wyd. Instytut Geografii UJK, Kielce.
- Krzyżanowska K., 2011, *Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju turystyki na obszarach wiejskich*. Wyd. SGGW, Warszawa.
- Parzych K., 2013, *Analiza uwarunkowań funkcjonowania i rozwoju agroturystyki na obszarze Kociewia*. Słupskie Prace Geograficzne, nr 10.
- Pociask-Karteczka J., Baścik M., Czubernat S., 2007, *Ruch turystyczny w Tatrzańskim Parku Narodowym w latach 1993-2005*, [w:] *Studia nad turystyką. Tradycje, stan obecny i perspektywy badawcze. Geograficzne, społeczne i ekonomiczne aspekty turystyki*, W. Kurek, M. Mika (red.). Wyd. UJ, Kraków.
- Prędko R., 2012, *Ruch Turystyczny w Bieszczadzkiem Parku Narodowym w latach 2009-2011*. Roczniki Bieszczadzkie, nr 20.
- Strzembicki L., 2012, *Promocja turystyki wiejskiej w Polsce – doświadczenia i wyzwania*, [w:] *Wiejski produkt turystyczny. Doświadczenia i wyzwania*, J. Majewski (red.). Wyd. WSEiP, Kielce.
- Szromek A. R., 2012, *Wskaźniki funkcji turystycznej obszarów recepcji turystycznej*. Wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice.
- Turystyka w 2013 r.*, 2014, GUS, Warszawa.
- Warcholik W., Semczuk M., 2011, *Natężenie ruchu turystycznego w Pienińskim Parku Narodowym*. Prace Komisji Geografii Przemysłu, nr 18, Warszawa-Kraków.
- Wesołowska M., 2014, *The Development of Tourism in Rural Areas in the Lubelskie Voivodeship*, [w:] *Rural Development and EU Cohesion Policy*, W. Kamińska, K. Heffner (red.). Studia Regionalia KPZK PAN, t. 39, Warszawa.
- Wieniawska-Raj B., 2010, *Dynamika ruchu turystycznego w Karkonoskim Parku Narodowym*. Opera Corcontica, 47.
- Wyrwicz E., 2012, *Rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki w Polsce w latach 1991-2011. Doświadczenia XX-lecia*, [w:] *Wiejski produkt turystyczny. Doświadczenia i wyzwania*, J. Majewski (red.). Wyd. WSEiP, Kielce.
- Zawadka J., 2010, *Ekonomiczno-społeczne determinanty agroturystyki na Lubelszczyźnie (na przykładzie wybranych gmin wiejskich)*. Wyd. SGGW, Warszawa.